

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1072>

CUMHURİYET DÖNEMİNİN “ÇILGINLIK GECESİ”:YILBAŞI EĞLENCELERİ VE ELEŞTİRİLER

Ömer OBUZ*

Öz

Çok yönlü değişimi öngören Cumhuriyet dönemi, bu yeni inşa sürecinde gündelik hayatı da etkileyen çeşitli düzenlemelere sahne oldu. Batılı bir eğlence kültürü yaratılmasını önemseyen rejim, bunun bir parçası olarak kızılı-erkekli baloları teşvik etti. Yılbaşı nedeniyle düzenlenen balolar ise 1930’larla birlikte giderek kitleleşti. Öncelikle ve bilhassa büyük kentlerde yaygınlaşan yılbaşı eğlencelerini Müslüman Türk toplumuna uygun bulmayanlar, bu eğlenceleri ve yılbaşını bütün parçalarıyla geleneklere aykırılık noktasında eleştirdi. Bu çalışmada da yılbaşı eğlenceleri ile bu duruma hangi yönlerden, ne tarz eleştiriler getirildiği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Yılbaşı, Eğlence, Noel, Noel Baba, Balo.*

“Delirium Nights” Of The Republican Period: Parties On New Year’s Eve And Criticisms

Abstract

The Republican Period, which foresaw multidimensional changes in the society, witnessed arrangements affecting daily life during this reconstruction period. The regime, which was attaching great importance to the creation of a western style of entertainment culture, promoted balls attended by males and females together. New Year’s Balls, reached to the masses as of 1930s. Those who disapproved of new year’s parties which were spreading primarily and especially in big cities, as being improper for Muslim Turkish community, criticized these entertainments, and the idea of celebrating the New Year’s Eve as a whole, for being contrary to the customs of the

---

* Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Bölümü.

Society. In this study, the entertainments on the New Year's Eve and the perspectives and the types of the criticisms made against them will be evaluated.

Key words: *New Year's Eve, Entertainment, Christmas, Santa Claus, Ball.*

Giriş

Batılılaşmak yahut Yozlaşmak

Osmanlı'da başlayan modernleşme ve böylece çöküşü önleme çabaları İslam kültürüyle yoğrulan bir toplumda kaçınılmaz olarak Doğu-Batı zıtlığı ve tartışması yarattı. Dolayısıyla temelde gelenekselciler ile Batıcılar olarak ayrışanların öngördüğü iki farklı toplum tasarısı söz konusu oldu ki bu günümüze dek miras kaldı.¹ İmparatorluğun varisi olan, ne var ki bunu kabul etmeyerek İmparatorluk mirasını reddeden çoğunluğunu askerlerin oluşturduğu inkılâpçı kadro 29 Ekim 1923'de Cumhuriyeti ilan ederek yeni bir devlet ve millet oluşturma sürecini resmen başlattılar.²

Rejim, Türklük temelinde, ancak Avrupa'da olduğu şekliyle yeni toplumsal alışkanlıklar kazanmış, “medenileşmiş” bir toplum öngörüyordu. Nitekim doğrudan toplumun gündelik hayatını da değiştirecek düzenlemelere vakit kaybetmeksizin gidildi. Ülkenin modernleşmesi için siyasiler kadar, yazar çizerler, basın organlarına da büyük iş düşmekteydi. Gündelik hayat, Levent Cantek'in belirttiği üzere “toplumu oluşturduğu düşünülen temel değerlerin yaygınlık ve meşruluk kazandırılmaya çalışıldığı alanlardır.”³ Bu bağlamda toplumun bütününe olmasa da onun gözle görülür kesimini etkileyecek çeşitli atakların gündelik hayatı ve dolayısıyla toplumsal alanı değiştirmeye yetecek dinamizm oluşturabileceği söylenebilir. Türkiye'de hedeflenen Batılı olma/gözükme arzusu oradaki örnekleri Türkiye'ye adapte etme hususunda istekli bir kesim yaratmıştı. Zira bu, dönemin paradigmalarına uyumlu olduğu kadar kapitalizm, popüler kültür gibi ilk bakışta insanı cezbeden, görünürde ve zaten görüntüde Batılılaşmaya bir adım yaklaşmak da demektir. Kaldı ki bütün bu hususlar zaten yapısı buna müsait olan modernleşmenin nüfuz edici gücünü ve hızını arttırdı. Modernleşmenin

---

¹ Nilüfer Göle, *Modern Mahrem - Medeniyet ve Örtünme*, Metis Yayınları, İstanbul, 2011 s.46

² Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, (Çev:Yavuz Alogan), Kaynak Yayınları, İstanbul 2009, s.11.

³ Levent Cantek, *Cumhuriyetin Büluğ Çağı - Gündelik Yaşama Dair Tartışmalar (1945-1950)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s.13.

yapısal olarak küreselleştirici olduğunu söyleyen⁴ Giddens’in cümlelerinden ilhamla modernleşme projesinin, modern olanı takip eden toplumların kültürünü tek tipeştiren bir işleve sahip olduğu ve bunda popüler kültürün unsurlarının önemli bir görev yürüttüğü söylenebilir.

Cumhuriyet döneminde Türk toplumuyla olan samimiyetini artıran ve gündelik hayatın kültürü olan popüler kültür, dar çerçevede eğlenceyi, geniş anlamdaysa bir kalıp etrafında belirli bir hayat tarzının “ideolojik olarak yeniden üretilmesinin ön koşulunu sağlar.” Türkiye’de de popüler kültürün etkisiyle bilhassa yaşam tarzı hissedilir derecede dönüştüğünden gündelik hayatın bu yeni veçhelerine karşı eleştiriler de başlıyordu.⁵

Salgın hastalıklar, kadın meselesi, içki tüketimi, eğlence kültürü kamuoyunda yoğun olarak gündeme geliyordu. Mesela 1927 tarihli “Kurtuluş Yolu” dergisinde “sözde eğlence” başlığıyla yazılan bir yazıda geleneksel eğlence tarzları ve bu eğlencelerin toplumda yarattığı sorunlar ele alınıyordu.⁶ Mevzubahis edilen konular arasında bir bağlantı vardı ve Türkiye’de eğlence kültürünün tarzı Cumhuriyet döneminin konuşulan temel konulardan biri haline gelmişti. Büyük şehirlerde ve başta İstanbul’da eğlence mekanları; meyhanelerin, içkili lokantaların, gazinoların dolup taşıdığından bahis ediliyordu.⁷

1940’lar ve sonrasında sadece İslamcılar değil, farklı düşüncelere sahip çevreler tarafından da Batılılaşmanın kapsamı, popüler kültür ürünleri, Türkiye’de hızla değişen tüketim kalıpları ve bu bağlamda “lüks tutkusu” tenkit edilmekteydi. Demokrat Parti’nin kurulması (1946) ve hele ki iktidara oturması (1950) üzerine dini nitelikli yayınların sayısının da artmasıyla eleştiriler şiddetinin arttırdı ve nihai olarak eğlence kültürü, lüks, israf ve aşırı Batılılaşmaya dikkat çeken pek çok yazı kaleme alınarak bu durumun Türkiye’de ahlaki bir buhran yarattığı şekliyle yorumlandı.

Türk geleneklerinin muhafazası ve İslami hassasiyetler, yapılan eleştirilerin temel çıkış noktasıdır ve Batılılaşmanın limitinin aşılması

---

⁴ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, (Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014 s.173.

⁵ Ahmet Oktay, *Türkiye’de Popüler Kültür*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995 s.39.

⁶ Bekir Koçlar, “Kurtuluş Yolu Dergisinde Sağlık Yazıları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (Prof. Dr. Bayram Kodaman’a Armağan Özel Sayı), Ocak 2010, s.110.

⁷ Mehmet Turhan Tan, “Nasıl Eğleniyorlar?”, *Büyük Doğu*, 17 Birincikanun 1943, Sayı:14, s.15.

taklitçilik boyutuna ulaştığı öne sürülmekteydi. Serdengeçti’de Osman Yüksel’in temel tezi Türk milletinin “ağa millet, paşa millet” olduğu üzerinden dile geliyordu. Yaşanan dönüşümlere karşı Türklerin yaşayacağını da maziden alınan referanslar ölçüsünde belirledi: “Tarihlere istikamet veren, kıt’alara hükmeden bir millet, benzetilemez, temsil edilemez”di.⁸ Bununla mücadele etme noktasındaki kararlılık vurgulanarak tutulması gereken yol da saptandı: “Türkün, Türk doğduk, Türk kalacağız.”⁹

İ. Hakkı Baltacıoğlu ise kendi neslinin yaşadığı kültür buhranına değinerek Türk toplumunun araf haline göndermede bulunuyordu. Bir taraftan “din düşmanlığı” diğer taraftan “Avrupa hayranlığı”ndan söz ediyor, üstelik bu hayranlığın sadece Avrupa’nın medeniyetine karşı değil, sanatına, diline, dinine karşı da olduğunu, matem gösterisi olarak kola siyah sargı sarmaya başladığını, Noel Baba için çam kesip mum yakıldığını söylüyordu.¹⁰ Eşref Edip de benzer şekilde Batılılaşmada bir sınır gözetilmemesini eleştiren bir anlayışla Tanzimat’tan itibaren Batılılaşmanın amacını “milletin harimi imanına sokularak, milletin dinini değiştirmek” olarak belirtiyordu.¹¹ Aşırı Batılılaşmanın kadınları doğrudan etkilediği noktasında da dikkat çekici yoğunlukta bir konsensüs söz konusuydu ki kadınların lüks tutkusu eleştirilerin odağındaydı. Atsız Mecmua’da H. Nihal “ecnebiperestlik” moda oldu diyerek “Paris kadınlarına benzemek için milli serveti kül eden tufeyli ve vatansız bir kadın sınıfının peyda oldu[ğunu]” söylüyor, aşırı Batılılaşmaya şöyle dikkat çekiyordu: “Garp medeniyetine girerken takip olunan gümrüksüzlük siyasetinin doğurduğu vahim neticelerden biri de yabancılara tapmak ve kendi kudretimizi, varlığımızı, mazimizi, mefahirimizi inkar etmek veya hiçe saymaktır.”¹²

Dönemin pek çok entelektüel gündelik hayat içerisinde bilhassa gençler ve kadınlar üzerinde duruyordu. Zira tüketici pozisyonda olanlar daha ziyade bu kesimdi. Henry Lefebvre gündelik hayatın ağırlığının kadınların üzerine olduğunu söyleyerek bunu vurguluyordu. Ona göre “kadınlar gündeliklik

⁸ Osman Yüksel, “İş Başına: Dâvet”, *Serdengeçti*, Sayı:27, Mart 1958, s.3,4.

⁹ Yüksel, “Manevi Emperyalizm”, *Serdengeçti*, Sayı:2, Mayıs 1947, s.3.

¹⁰ İ. Hakkı Baltacıoğlu, *Büyük Tefsir Allah nedir?*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1961, s.8.

¹¹ Eşref Edip, “Garpılılaşma Hareketinde Hristiyanlaşma Var Mıdır?”, *Sebilürreşad*, No:10, 10 Ağustos 1948 s.146,147.

¹² H. Nihal, “Milli Seciye Buhranı”, *Atsız Mecmua*, 15 Haziran 1932, s.27,28.

içinde hem öznedirler, hem de gündelik hayatın kurbanlarıdır.”¹³ Kadınların tüketimin simgesi haline gelmesiyle, lüks ve moda tutkunu kadınlar eleştirilerin adeta öznesi oldu. Bilhassa 1940 ve 50’lerde lüks kavramı üzerinden yoğun bir eleştiri süreci başladı.

1943 yılında Salâhattin Güngör lüksün bir hastalık haline geldiğini, devletin olaya müdahil olması gerektiğini söyledi. Kadınların süslerini bu ekonomik şartlar altında her babayığidin harcı olmadığını belirterek bu durumun evlilik kurumlarını da zedelediğini belirtti.¹⁴ Avni Refik Berkman da toplumsal alanda yaşanan ahlaki yozlaşmanın/buhranın sebeplerinden biri olarak anormal yaşayış tarzını gösteriyor, ideal kadını da “lüks” ve “sefâhat” alemlerinden “nefret” eden bir tipoloji olarak düşünüyordu.¹⁵ Yeni Adam’da bu durum, yani lüks medeniyet değil, “medeniyet zorbalığı” olarak tanımlıyordu:

“Kadına otuz bin liralık vizon kürk giydiren, Ândre Gide’e oğlancılık methiyesi yazdıran, on dakikalık yolu yaya yürütmeyen, kadını bir balo ve dans hayvanı yapan, kumara, fuhuşa modern hayat dedirten, insanı topraktan, kırdan, açık havadan, tabiat anadan ayıran, eve, kahveye, klübe kapayan, düşündürmeyen, okutan, denettirmeyen, ezberleten, yarattırmayan, kopye ettiren bir medeniyet medeniyetin kendisi değil, yozlaşmıştır. Böylesine bir medeniyet zorba bir medeniyettir.”¹⁶

Şüphesiz kapitalist etkilerle envai çeşit ürünün daha da görünür olması, dönemin basın organlarında yer alan kozmetik ürünler, giyim ilanları kimi kadınları etkisi altına alırken, yine kadınlara yönelik pek çok müsabaka, çay partileri, danslı balolar düzenleniyordu. Ehli Sünnet’te Abdürrahim Zapsu kadının müsabaka malzemesi haline getirilmesinin medeniyet olmadığını dile getiriyordu.¹⁷ Bu sefer Yeşil Nur’da Yusuf Koç balolarda saatlerce gönül eylemenin maneviyatı yaraladığını belirtiyordu.¹⁸

Hiç kuşkusuz Cumhuriyet, ülkeyi bir noktadan üst bir noktaya getirmişti, lakin Osmanlı’dan itibaren modernleşme çabalarının toplumsal bir

¹³ Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, (Çev: Işın Gürbüz), Metis Yayınları, İstanbul 1998 s.78.

¹⁴ Salâhattin Güngör, “(Lüks) Hastalığımız”, *Büyük Doğu*, 3 Birincikanun 1943, Sayı:12, s.15.

¹⁵ Cantek, *a.g.e.*, s.92.

¹⁶ *Yeni Adam*, 22 Aralık 1949, s.1.

¹⁷ Abdürrahim Zapsu, “Bu Medeniyet Değil İhanettir”, *Ehli Sünnet*, Sayı:91, Ekim 1950 s.8.

¹⁸ Yusuf Koç, “Lüks ve Moda”, *Yeşil Nur*, 3 Nisan 1953, s.2.

yabancılaşmayı da beraberinde getirdiği, Cumhuriyetle birlikte Batılılaşmanın hızı ve kapsamının söz konusu yabancılaşmayı artırdığı, ahlaki arızalar meydana getirdiği hatırı sayılır bir kesim tarafından dile getirildi. Keza Batılılaşma çabalarıyla birlikte artık balolar, çaylı aile toplantıları, yeni tüketim alışkanlıkları ve yılbaşı eğlenceleri gibi pek çok husus popüler kültürün bir armağanı olarak Türk toplumunda yer edinmeye başladı.

“Kadehlerden Taşan Neşeler”: Yılbaşı Eğlencelerinden Portreler

Bilindiği üzere Osmanlı’da “Hicri” ve “Rumi” olmak üzere iki takvim vardı. Her iki takvimde yılbaşına denk düşen günler, ne resmi tatildi ne de çalışanlar için özel bir anlama haizdi. Osmanlı’daki Hristiyanlar ise 24 Aralık gecesini 25’e bağlayan gece Hz. İsa’nın doğuşunu kutlardı. 31 Aralık günü de aslında dinsel açıdan çok önemli olmasa da kimi kesimlerce - bilhassa Ortodokslar - Hz. İsa’nın sünnet günü olarak anılırdı ve bu gecede de Noel’e benzer kutlamalar yapılırdı. Rumlar geleneksel olarak yılbaşında hindi yerler, dans edip eğlenirdi. Gökhan Akçura’nın belirttiğine göre Osmanlıların Hristiyanların yılbaşına ilk ilgi göstermesi 1829’a denk düşmekteydi. Bu yılbaşında İstanbul’daki İngiliz elçisinin Haliç’te verdiği baloya bazı Osmanlı devlet adamları da katılmıştı. Ahmet Rasim ise “evvelleri biz Türkler, yılbaşı günlerinde başımızı sokmadığımız yer kalmazdı” diyordu.¹⁹ Anlaşıldığı gibi İstanbul’daki diplomatik çevrelerin tertip ettiği yeni yıl balolarına Osmanlı devlet adamları tarafından katılım oluyor ve zaman içerisinde yaygın olmasa da Osmanlı entelektüellerinin yılbaşına olan ilgisi artmış “diplomatik mülahazaları” aşmıştı.²⁰ Diplomatik çevreler ve kimi entelektüeller ile başlayan yılbaşı eğlenceleriyle olan tanışıklık Mütareke yıllarında samimiyetini artırmıştı. Refik Halid Karay İstanbul’un işgal yıllarında yabancı ordu komutanlarınca düzenlenen yılbaşı eğlencelerinden şöyle söz ediyordu: “Mütareke yılbaşlarına kadar bizler saat alafranga on ikiyi çalarken ışıkların söndürülmesi düzenbazlığını bilmezdik; limandaki vapurların da bu merasime düdükle çalarak katılmalarını yine o işgal senelerinde öğrendik.”²¹

¹⁹ Gökhan Akçura, “Osmanlı’dan Günümüze Yeni Yıl Kutlamaları - Yılbaşdır Bunun Adı”, *Toplumsal Tarih*, Sayı:132, Aralık 2004 s.32-35.

²⁰ Lütfü Tınç, “Bir Zamanların Asri Eğlencesi Yılbaşı Baloları”, *Popüler Tarih*, Sayı:29, Ocak 2003 s.55.

²¹ Akçura, *a.g.m.*, s.36.

Cumhuriyetin modernleşme çabalarıyla birlikteyse Türk toplumu için yılbaşı kutlamaları giderek alışkanlık haline geliyordu. Yılbaşı, Cumhuriyetin modern eğlence algısının bir simgesi olarak kutlanırken çeşitli yasal düzenlemelerle Batı’ya entegrasyon için adımlar atıldı. 26 Aralık 1925 tarihinde “Takvimde Tarih Mebdeinin Tebdili Hakkında Kanun” kabul edildi.²² Ve 2 Ocak 1926’da Resmi Gazete’de neşredildi.²³ Artık Miladi takvime geçilmiş, rejimin de gündelik hayatı dönüştürmeyi destekleyen tavırla yılbaşı eğlenceleri giderek kitleleşiyordu. Tesadüf bu ya hafta sonuna denk gelen ve 1926’yı 1927’ye bağlayan gece büyük ilgi gördü. Öyle ki Elektrik İdaresi ilk defa saat 12’de kentin bütün ışıklarını bir dakikalığına kapayarak bir gelenek başlattı.²⁴ Bu arada 1927 yılında Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey TBMM’ye “Yılbaşı Kanunu Lahiyası” başlığıyla bir takrir sundu. 7 maddelik bu takririn ilk maddesinde her yıl başı gününde hükümet daireleri ve okulların kapalı kalacağı belirtiliyordu.²⁵ Yılbaşının resmi tatil olarak kabul edilmesi birazdan görüleceği üzere 1935 yılında mümkün olacaktı.

Her koşulda Türkiye’de yılbaşı kutlamaları bir adet olarak yer edinmeye başlamıştı. Bu arada Türkiye’de bu adetin yerleşmesi dikkat çekici bir biçimde yurtdışında da yankı buluyor ve hatta ilgi çekici bir tarzda yorumlanıyordu. 1929 yılında Hariciye Vekili, Baş Vekâlete şöyle bir yazı göndermişti:

“Noel bayramının memleketimizde tes’idine ve Türkiye’de bir tebdili mezhep ceryanının uyanmakta olduğuna dair Vaşington ve Roma Büyükelçiliklerinden gönderilen ecnebî gazete maktuaları tercümelerinin birer sureti husulü ittilai samileri zımnında leffen takdim kılındı efendim.”²⁶

Henüz 1920’lerde İstanbul’da Beyoğlu civarı, daha çok Hristiyanların yılbaşı eğlenceleri için uğrak mekanlarına ev sahipliği yapıyordu. Cumhuriyetin başkenti Ankara’da da yeni yıl eğlenceleri bir ritüel halini alıyordu. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1929’da şunları söylüyordu:

“Bu kış, Noel ve yılbaşı balolarına, Ankara’da, her seneden daha zevkli bir hazırlanış vardı. Çünkü, bu eğlenceler, henüz açılmış olan Ankara Palas’ın büyük hall ve salonlarında yapılacaktı. Buranın bin kişiden fazla davetli

²² *TBMM Zabıt Ceridesi*, İ:31, Cilt:20, 26.12.1341 s.277.

²³ *Resmi Ceride*, 2 Kanunusani 1926, No:260, s.823.

²⁴ Akçura, a.g.m., s.36.

²⁵ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]*, 030.10/8.46.26.

²⁶ *BCA*, 030.10/219.480.29.

alabileceği söyleniyordu. Onun için, birçok ailelerin daha iki ay evvelinden İstanbul terzilerine taşındıkları görülmeye başladı.”²⁷

1 Ocak 1929 tarihli Akşam gazetesindeyse, yılbaşının bütün milletler için “medenî bayram” olduğu, özellikle Batıların yılbaşını büyük neşe içerisinde kutladıkları, çocuklara hediye verdikleri ve birbirlerini tebrik ettikleri belirtiliyordu.²⁸

Bir gelenek olarak Türk toplumuna nüfuz eden yılbaşı kutlama adeti kimi kesimler için fırsat da yarattı. Yeni yıl yaklaştığı sıralarda pek çok mekan hazırlıklara başlıyor, reklam ilanları veriliyordu. Eski ve yeni yıl hakkında bazı gazetelerde her meslekten okuyucuların cevaplarının yer aldığı anketler açılıyordu.²⁹ 1931’de Tayyare Piyangosu’nun ilk özel piyangosu düzenleniyor,³⁰ gazetelerde piyango reklamları sütunları süslüyordu. Dönemin gazete ve dergileri incelendiğinde yılbaşının yaklaştığı günlerde pek çok işletmenin özel indirimlere gittiği, sinemaların yılbaşına özgü programlar hazırladığı ve hatta yılbaşı müsabakaları dahi yapıldığı görülecektir.

Son Posta’nın 2 Ocak 1931 tarihli nüshasındaysa İstanbul’da yılbaşına katılanların sayısı verilmekteydi. Maksimbar’da bin, Tokatlıyan’da 500, Türkuaz’da 500, Tepebaşı’ndaki Gardenbar’da 500, Ambassador, Papağan, Salon Ruj gibi lokellerde 100’er, küçük barlarda 100 kişi, yani toplamda 3000’ne yakın bir grup eğlenmekteydi.³¹ Yine aynı gazetede yeni yılı kutlamanın eski bir adet olduğu ve halinden memnuniyet duymayanların gelecekte medet ummasının tabii görülmesi gerektiği belirtildi.³² Gerçi bu açıklamaya pek de lüzum yoktu, zira yılbaşı eğlenceleri artık revaçtaydı. İstanbul’da yılbaşı gecelerine denk gelen zamanlarda ciddi bir yoğunluk yaşanıyor, “Maksim, Gardenbar, Tokatlıyan” gibi mekanlar kapılarını erkenden kapatmak zorunda kalıyordu.³³

1935 yılında çıkarılan kanun ise yılbaşı eğlencelerinin iyice yaygınlaşmasına etki etti. 27 Mayıs 1935’de TBMM’de kabul edilip 1 Haziran

---

²⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009 s.109; Tınç, *a.g.m.*, s.55.

²⁸ *Akşam*, 1 Kanunusani 1929, s.1.

²⁹ *Vatan*, 1 2.ci Kanun 1941, s.4.

³⁰ Akçura, *a.g.m.*, s.36.

³¹ Tınç, *a.g.m.*, s.57.

³² *Son Posta*, 1 İkincikanun 1935, s.1.

³³ *Zaman*, 1 Kanunusani 1935, s.7.

1935 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 2739 numaralı ve 2 maddelik “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun”un 2. maddesinin -F fıkrasında “Yılbaşı günü; her yıl birincikanunun 31 inci günü öğleden sonra ve ikincikanunun birinci günü” olarak belirlendi.³⁴ Bu düzenlemeyle yılbaşı eğlenceleri azınlıklar ve elitlerin eğlencesi olmaktan çıkarak orta tabaka arasında da yaygınlık kazandı.³⁵ Mesela İstanbul Beyoğlu’nda yılbaşı eğlencelerine katılan Türklerin sayısında gözle görülür bir artış söz konusuydu. Burada bir bar sahibi Türklerin yılbaşı eğlencelerine rağbetinin arttığını söylerken şunları da ilave ediyordu: “(...) itiraf etmek lazımdır ki o eski yılların şampanya sellerine çoktan veda ettik. Eskiden alkolün siftahını burada edenler, şimdi kafaları tütsüleyip öyle geliyorlar ve burada adet yerini bulsun diye dudaklarını ıslatıyorlar. Hoş biz buna da çoktan razıyız.”

Beyoğlu’nun yeni yıla hazırlığı son sürat devam etmekteydi. Üstelik yılbaşının resmi tatil ilan edildiği ilk yeni yıl eğlencesiydi ve Noel Baba karşılanmaya hazırды:

“Noel Baba işte gene ak sakalı, ak cübbesi ve beyaz külahıyla, elinde asası ve sırtında bir uzun yılın yükü, bu gece geliyor! Beyoğlu kaç gündür onu karşılamaya hazırlanıyor. İstiklal Caddesi, günlerdir iki keçelikli, çiçek, oyuncak, içki ve yemiş sergisi halinde (...) adım başında vücutlarında yemyeşil dallar üremiş insanlar halinde seyyar çiçekçiler; hediyeliklerle, mezeliklerle bezenmiş camekanlar; cicili bicili, pırl pırl tebrik kartlarıyla örülmüş duvarlar.”³⁶

1936’ya girilen ilk yeni yıl eğlencesi İstanbul’da doyasıya ve sabaha kadar sürdü. Bilhassa Beyoğlu’ndaki büyük otel ve gazinolar evvelki yıllara oranla daha kalabalıktı.³⁷ Gazeteler, yılbaşı eğlencelerinden portreleri okuyucularına aktarmayı sürdürdü. Gece yarısına bir dakika kala söndürülen ışıklar tam on iki de açılıyor, 1937 senesi “kadehlerden taşan neşeler ve kahkalarla karşılanıyordu.” Cumhuriyet gazetesinde yılbaşı gecelerinin artık adeta enlerin gecesi olduğu belirtiliyordu: “(...) bir çok kimseler yılbaşında şanslarını oynayarak denemişlerdir. Bu itibarla, dün gece senenin en fazla içilen, dans edilen ve oyun oynanılan gecesi olmuştur.”³⁸

³⁴ Resmi Gazete, 1 Haziran 1935, s.5262.

³⁵ Tınç, a.g.m., s.55.

³⁶ Cumhuriyet, 24 Birincikanun 1936, s.4,6.

³⁷ Cumhuriyet, 1 İkincikanun 1936, s.1.

³⁸ Cumhuriyet, 1 İkincikanun 1937, s.2.

Evlerin dışına taşan bar, lokanta, pavyon gibi mekanlarda yoğunlukla kutlanan yılbaşı geceleri oteller, sergi evleri ve Halkevleri'nde de kutlanıyordu. Yılbaşı şerefine düzenlenen balolarla iyiden iyiye bütüne yayılan bu adet vesilesiyle fakir çocuklara yardımlar da sağlanıyordu. Kızılay Ankara Şubesi, sergi evinde ve Ankara Palas'ta yılbaşı için iki balo vermişti. Büyük bir kalabalığın katıldığı ve Atatürk'ün de her iki baloya teşrif ettiği eğlenceler sabaha kadar sürdü. Uşak'ta Çocuk Esirgeme Kurumu, çocuklara yardım amacıyla Halkevinde bir balo verdi.³⁹

1936'nın karşılandığı gece için Bolu'da da bir balo tertip edildi. Hatta bunun için bir balo gazetesi dahi çıkarıldı. Geceyarısı bir dakikalık karanlıkta Noel Baba sahneye çıktı. 12'den sonraysa dansa katılacak çiftlerin birer balon alması şart koşuldu ve balonu hanımların sağ ayaklarına takması istendi. Bu ilginç görüntüye "cazband" eşlik ederken, bunun amacı dans eden çiftlerin balonunu patlatmamasıydı, zira balonu patlayan çift dansı bırakmak zorundaydı.⁴⁰ 1941 yılının son gecesi bu sefer Siirt Halkevi'nde sabaha kadar süren bir yılbaşı balosu düzenlendi.⁴¹ 1948'i karşılamaya hazırlanan İstiklal Caddesi'nde de kitleyi etkilemek için yoğun ve renkli hazırlıklar yapıldı, manzara şöyleydi:

"(...) her iki tarafta sıralanan mağazaların vitrinleri pek süslü ve çeşitli bir dekor arz ediyordu. Bu radyo mağazasının vitrinindeki çam ağaçlarına müşabik dekoru lapa lapa kar yağıyor, bunların ortasında eline bir süpürge sıkıştırılmış olan kardan adam (...) Beyoğlu türlü dekor içinde kaynaşan insanlarla hıncahıncı dolu. Meyhaneler, barlar, kokteyl salonları tıklım tıklım. Caddede balo kıyafetiyle ve pantolonla dolaşan kadınların arasında şarkı söyleyen erkekler (...)"⁴²

Yılbaşı eğlencelerine Ankara'da da yoğun katılımlar oluyor, Baba Karpiç, Gar Gazinosu, Süreyya Pavyonu, Ankara Palas ve hatta kıyıda köşede kalan lokantalar dahi doluyordu. Yılbaşı sadece yeni bir eğlence anlayışı getirmiyor, aynı zamanda bu gecelerde fraklı, kolalı gömlekliler erkekler, dekolte elbiseli hanımlar arz-ı endam ediyordu.⁴³ Cumhuriyetin bu tutkulu gecesi, eğlence kültürünün bir parçası olmakla da kalmayarak Batılı ve modern

³⁹ *Ulus*, 2 Sonkanun 1936, s.2.

⁴⁰ *Akşam*, 6 Kanunusani 1936, s.6.

⁴¹ *Siirt*, 4-II.İkinci Kanun 1941, s.2.

⁴² Seyid Sami Taşkın, "Yeni Yılıınız Kutlu Olsun", *Yeni Sabah*, 1 Ocak 1948, No:3183, s.1,5.

⁴³ Yedekçi, "Yılbaşı Sabahı!", *Zafer*, 1 Ocak 1950, s.3.

hayatın baş tacı oluyordu. Zira bu eğlenceler zamanla daha da renkleniyor, kutlayıcıların sayısı ise her geçen yıl artıyordu. Mekanlar yoğun talepleri karşılamak için vaktin yaklaştığı zamanlarda hummalı çalışmalara giriyordu. Gazeteler yılbaşı öncesinde firmaların reklamlarını kamuoyuna aktarıyor, yılbaşı sonrasında yılın son gecelerinin nasıl geçtiğiyle ilgili bilgiler veriyordu. 1 Ocak 1955’de Akşam gazetesinde İstanbul’un senenin son gecesini büyük bir neşe içerisinde geçirdiği, gazino, lokanta, bar ve saz salonlarında boş masa ve hatta sandalye dahi bulunamadığı aktarılıyordu.⁴⁴

1957 yılının karşılandığı gece için bu sefer Kocaeli’de hazırlıklar günler öncesinden başlamış ve gece yaklaştıkça Kocaeli’nin çarşısı mahşeri kalabalıklara ev sahipliği yapmıştı. Hediyelik eşya, kuru ve yaş yemiş satan dükkanlar tıka basa dolmaktaydı. Bu kentte yılbaşı için Seka salonu, Orduevi, Şehir lokantası ve Tüccar Kulübü lokalinde dört balo verilmişti. Özellikle Tüccar Kulübündeki programda caz ve Amerika’dan gelen dans orkestrası eşliğinde davetliler sabaha kadar “çılğınca” eğlenmişlerdi.⁴⁵

1961 yılına merhaba denilen gece için Ankara Hastanesi bütün servislerini çam ağaçları ve renkli ışıklarla süsledi. 27 Mayıs darbesiyle müşteri kitlesinde hissedilir düşüş olan Ankara Palas ise yılbaşı gecesiyle kıpırdanarak dönemin siyasilerini, önemli bakanlarını ağırladı. Buranın pavyon kısmıysa “Bakara Partisi” adıyla bir parti düzenledi.⁴⁶ Artık Yılbaşı Türkiye’de eğlence kültürünün vazgeçilmez bir parçası haline gelmişti. Türkiye Gazeteciler ve Basın Sanayii İşçileri Sendikası ile Ankara Gazeteciler Cemiyeti tarafından her yıl geleneksel “yılbaşı gazetesi” çıkarılmakta, örneğin 1966 yılı için için hazırlanmak istenen yılbaşı gazetesi için Süleyman Demirel’den şöyle yardım talep edilmekteydi:

“Yılbaşı 66, sendika ve cemiyet üyelerinin yazılarına geniş çapta yer verirken uzman bir kadro da, özellikle geride bıraktığımız yıl ve yılların sosyo-ekonomik eleştirmesini realist bir açıdan değerlendirecektir. Öte yandan, geleneğe uyularak, tanınmış bütün yazar ve politikacıların yazılarına da gazetemizde yer verilmesi karar altına alınmıştır. Bu cümleden olarak, sizin de bu konuda bize yardımcı olacağınızı ümit eder, işlerinizde başarılar dileriz.”⁴⁷

⁴⁴ Akşam, 1 Ocak 1955, s.1.

⁴⁵ Cem, “Şehrimizde Yılbaşı Nasıl Geçti...”, *Türk Yolu*, 2 Ocak 1957, Sayı:5600, s.1.2.

⁴⁶ Orsan Öymen, “Yılbaşı Nasıl Geçti?”, *Öncü*, 2 Ocak 1961, Sayı:127, s.8.

⁴⁷ BCA., 030.01/124.795.3.

İmparatorluğu'nun son zamanlarında tanışılan yılbaşı kutlamaları, modern dünyanın eğlence kültürü olarak görüldü ve kısa bir zaman dilimi içerisinde Türk toplumunda yer edinerek bir ritüel halini aldı. Ne var ki yılbaşı eğlenceleri/kutlamaları, hatırı sayılır bir kesim tarafından ahlaki yozlaşmayı ve yabancılaşmayı ivmelendiren bir konu olarak değerlendirildi.

“Noel Fırtınası”na Eleştiriler

1923-1945 arası tek partinin (CHP) hakimiyeti altında olan dönem, Avrupalı hayat tarzı ve buna yönelik alışkanlıkların kazandırılmasına çalışılan bir zaman dilimi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda popüler kültürün de güçlü tesiriyle Müslüman Türk toplumunda müthiş bir hızda değişim hız kazanmaktaydı. Lakin bütün bunlar denetleyici, uyarıcı bir entelektüel kesimi yeniden üretti. Bilhassa DP dönemiyle birlikte dini nitelikli yayınların da çoğalması yılbaşı eğlencelerine karşı oldukça sert yorumların yapıldığı bir atmosfer oluştu. Bu sözlerden elbette yılbaşı eğlencelerinin 1945'e dek hiç eleştirilmediği anlaşılmalıdır. Ancak bu yıllarda yılbaşı kutlamalarına getirilen eleştirilerin 1950'li yıllarda yapılan eleştiriler kadar sert olmadığını söylemek mümkündür. Temel eleştirilerden biri Türkiye'de yılbaşı kutlama adetinin başlamasıyla birlikte çam ağaçlarıyla ilgilidir ve çalışmada yer yer görüleceği üzere çam ağaçlarının kesilmesi, uzun yıllar boyunca dikkat çekilen bir husus olmuştur.

1930'da yazılan bir yazıda bu durum dile getirilerek bin bir emekle yetiştirilerin çamların kurtarılması gereği vurgulanır.⁴⁸ 1950'de Baltacıoğlu hem çamların kesilmesini, hem de yılbaşının kutlanmasını şöyle eleştirir: “Hay soysuzlar hay! Yeşil güzel çamların boynunu vuran soysuzlar, papaz suratlı şiş göbek Noel Baba'yı bacadan indiren soysuzlar! Kendinizden vazgeçmeyin.”⁴⁹ Din Yolu dergisinin 15 Mart 1956 tarihli sayısında da aynı konu ele alınarak Hz. İsa'nın doğduğu gece milyonlarca çam ağacının imhâ edileceği yerde çam ağaçları dikilmesi gerektiği, çağ ağacı katliamının oldukça saçma zalimane ve mantıksız bir “hurafe” olduğu belirtiliyordu. Daha sert yorumsa hemen bu cümlelerin arkasında şöyle yapılıyordu: “Ya bizim

---

⁴⁸ *Cumhuriyet*, 16 Kanunuevvel 1930, s.3.

⁴⁹ Baltacıoğlu, “Noel Baba!”, *Yeni Adam*, 28 Aralık 1950, Sayı:682, s.1.

Müslüman mı?, Hristiyan mı, ne idüğü belirsiz züppelere ne diyelim? Onlar da bu katl-i-âma iştirak ediyorlar.”⁵⁰

Nedim Kemal Duru, İstanbul Ekspres’in 25 Aralık 1959 tarihli sayısında benzer şekilde çam katliamına değinerek Hz. İsa’nın doğumu vesilesiyle körpe ağaçların kesilmesinin aslının, kaynağının bulunmadığını, bunun medeniyet de olmadığını söylemekle birlikte Müslümanların bu adete katılmalarını eleştirerek bundan kasıtlarının çocuklarını Hristiyanlığa özendirmekse kiliselerin açık olduğunu belirtiyor ve şunları ekliyordu:

“Yalnız hemen haber verelim ki, Hristiyan dini de sene de bir defa çam donatmaktan ibaret değildir. Onlarda da feragat ve fedakarlık isteyen perhizler, ibadetler vardır. Onun için korkarım ki, Müslümanlığın hüküm ve şartlarını bir türlü öğrenemeyen ve icaplarını yerine getiremeyen bu maymun iştahlılar, iyi bir Hristiyan da olamayacaklardır.”⁵¹

Çam ağaçlarıyla ilgili tartışmalar 1960 ve 1970’lerde dahi gündeme gelir ve hatta konuya siyasiler de dahil olur. 1965 yılında Cumhuriyet Senatosu üyelerinden Sadi Koçaş, Ankara’da ormanlardan kesilerek getirilen 8-12 yaş aralığındaki çam ağaçlarının satış için dizildiğini görünce Tarım Bakanlığının ilgili memurlarını haberdar eder, ne var ki aldığı cevapla bizzat bakanlığın bahçesinde de ağaç satılmakta olduğunu öğrenir. Tamamına yakını Müslüman olan bir ülkede bir kaç kişinin arzusu için ormanların heba edildiğini, bu ihtiyacın suni ağaçlarla giderilmesi gerektiğini belirtir.⁵²

Bu konuda “Noel Ağacı ve Türkiye’de Noel Ağacı Problemi” başlığıyla bir kitap kaleme alan İbrahim Atay ise Noel ağacı ihtiyacının çözülmesi gereken bir problem olduğunu belirtir. Bilhassa 1950’den sonraki Noel arifelerinde parklardan, ormanlardan fidanların çalındığını, yaşlı ağaçların dallarının ve uçlarının kesildiğini, özetle her yeni yılda artan bir ağaç katliamı yaşandığını belirterek çözüm önerileri sunar.⁵³

1972’de bu sefer Elazığ Senatörü Celâl Ertuğ, yılbaşı için kesilen ve dört metreye ulaşan çam ağacı satışına bir anlam veremez. Dahası Orman Bakanlığı müsteşarlığının adeta Noel ağacı pazarlama propagandası yaptığını belirterek durumu garipser. Sadece dekor olarak kullanılan bu ağaçların

⁵⁰ “Noel Ağacı”, *Din Yolu*, 15 Mart 1956, Sayı:1, s.14.

⁵¹ Nedim Kemal Duru, “Noel”, *İstanbul Ekspres*, 25 Aralık 1959, Sayı:2944, s.2.

⁵² *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 14.12.1965, 20.Birleşim, Cilt:31, 234 vd.

⁵³ İbrahim Atay, *Noel Ağacı ve Türkiye’de Noel Ağacı Problemi*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları (Kutulmuş Matbaası), 1969, s.45.

kesilmemesini ister.⁵⁴ Ertuğ'un bu görüşlerine cevap veren Orman Bakanı Selahattin İnal İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana başta olmak üzere büyük kentlerde yaşayan yabancıların Noel ağacı talebinin yılda 8-10 bin kadar olduğunu, bu ihtiyaç için 1954 yılında İstanbul Belgrad Ormanı içersinde Noel ağacı fidanlığının yapıldığını söyler. İkinci kaynağıysa Bolu, Kastamonu ve Zonguldak çevresindeki köknar ormanları olarak belirtir. Bahçeköy Noel ağacı fidanlığının yıllık kapasitesinin 2 ila 3 bin, ikinci kaynağınsa 3 ila 4 bin olduğunu belirttikten sonra özel idareler ve özel şahısların da satış yaptığını ifade eder. Bakan, yapılan kesimlerin uygun şekillerde yapıldığını ve zaten ağaçların talepler için üretildiğini dile getirir.⁵⁵

Çam ağaçlarının baltalanmasının dışında yılbaşı, Noel Baba ve bu gece için yapılan eğlenceler bir bütün olarak eleştiri konusudur. Milliyet'tin 1934 tarihli bir nüshasında G. A. imzasıyla yayımlanan bir yazıda yılbaşı kutlamanın Türkler için anlamsız olduğu belirtilerek bu adetin Avrupalıları taklit etmekten başka birşey olmadığı ifade edilir.⁵⁶ Yine Milliyet'te "Felek" imzasıyla yer alan bir yazıda Felek, Noeli Türklerin neden kutladığını bir türlü anlamadığını belirterek kanaatini şöyle paylaşır: "Sanıyorum ki bazı lokanta, bar gibi eğlence yerleri tutanların bizdeki (modernizm) akıntısından istifade ederek bize de Noel yaptırmak istemesinden ileri gelmiş bir görenektir."⁵⁷

Benzer yorumları yapan Peyami Safa, Müslümanlar için bir kaç yıl öncesine kadar "seyircisi" ve "yabancı" olunan yılbaşının artık yaygınlaştığını belirtir:

"Birçoklarımız için bu yılbaşının mânası, dün gece bir barın, içkili bir davetin bir balonun kapısından çıkar çıkmaz, bir yaya kaldırımında, bir sokak köşesinde, bir duvar dibinde hemen kaybolmuştur (...) ne kadar itibari bir dünyada yaşıyoruz ve sevinmek için ne kadar içi boş vesileler buluyoruz!"⁵⁸

İnsanın biraz daha yaşlanmasını hangi amaçla kutlandığı üzerine de söylemler geliştirilir. M. Turhan Tan, her yılbaşının ömürden bir sayfa daha kopardığını ve fakat bunun güle oynaya kutlandığını belirterek bu durumu

---

⁵⁴ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 26.12.1972, 15. Birleşim, Cilt:7, s.482.

⁵⁵ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 28.12.1972, 16. Birleşim, Cilt:7, s.539,540.

⁵⁶ G. A. "Yılbaşını Kutlularken", *Milliyet*, 1 Kanunusani 1934, No:2837, s.4.

⁵⁷ Felek, "Noel", *Milliyet*, 1 İkincikanun 1935, No:3179, s.3.

⁵⁸ Peyami Safa, "Yılbaşı Vehmi", *Tan*, 1 İkincikanun 1936, Sayı:252, s.2.

“acıklı gaflet” olarak nitelendirirken⁵⁹ Büyük Doğu’da Mustafa Müftüoğlu ironik bir üslupla şunları söyler:

“İşte işbu bizimkiler, iki gün sonra hayatlarından bir sene daha eksildiği, yani mezara bir adım daha yaklaştıkları için, deliler gibi hora tepip nârayı basacaklardır. Böyle kutlamaların, fotoğraf camları gibi, aslında bütün beyaz renkleriyle siyah, siyah renkleriyle de beyaz olduğunu anlayamayan bu bedbahtlar taifesine yeni seneleri kutlu olmasın!”⁶⁰

Türk-İslam geleneklerine olan güven ve güçlü biat ifade ettiğimiz üzere Batı geleneklerinin Türkiye’deki tezahürlerine olan tavrın da keskinleşmesini sağladı. Türkiye’deki farklı formasyona sahip entelektüel kanat Türk geleneklerine bağlılık, dini hassasiyetler yahut her ikisi birlikte yılbaşının kutlanmasına karşı çıktı ve Avrupa kültürünün ve sembollerinin memleketi kuşatmasını hoş ve makul karşılamadı. Bu bağlamda Serdengeçti’de yılbaşı “baş belası” ve bir nevi “ruh kanseri” olarak değerlendirildi.⁶¹

Yılbaşının Batı medeniyetinin bir sembolü olarak değerlendirilmesi, bunu Müslüman Türk toplumuna uygunsuzluk bağlamında eleştirenlerin de sıkı sıkıya sarıldığı sembolleri olduğunu göstermekteydi. Yılbaşında eğlenmeyi doğal kabul edip ve hatta bunu modernleşmenin bir sembolü sayanların karşısında yer alanlar karşılıklı olarak ötekilerini yarattı. Elbette hem Noel Baba ve hem de başlı başına yılbaşının kendisi eleştiri pozisyonunda olanlar için ötekiydi, zira aidiyet hissedilene karşı yıkıcı olarak görülmekteydiler. Tam da bu noktada yılbaşı adetinin Türk toplumunun ahengini bozduğu düşünülüyor, halbuki Müslüman Türklerin kendilerine has kutlanacak günleri/sembolleri olduğu belirtiliyordu. Müslüman Türklere ait olmaması, bu eğlencelerde içki içilmesi ve çam ağaçlarının kesilmesi ve bu kutlamaların israf unsuru olması da eleştiriliyordu.

Sebilürreşad’da Yusuf Ziya Çağlı kimi Müslümanların yılbaşı geceleri içki ve kumar masalarında günaha girerek vakitlerini öldürdüklerini, Hristiyanların bu günü kutlamalarının hakkı olduğunu, lakin Müslümanların kutlaması gereken günün Hz. Peygamber’in Medine’ye Hicret ettikleri günün olması gerektiğini söylüyordu.⁶² Mevlid’leri kendilerine özgü bir ağırbaşlılıkla kutlayan Müslüman Türklerin yılbaşı eğlencelerinden ne umduğu konu

⁵⁹ M. Turhan Tan, “Yılbaşı”, *Cumhuriyet*, 1 İkincikanun 1937, Sayı:4539, s.5.

⁶⁰ Mustafa Müftüoğlu, “Yılbaşı Gecesi”, *Büyük Doğu*, 30 Aralık 1949, Sayı:12, s.9.

⁶¹ *Serdengeçti*, 28 Aralık 1957, s.5.

⁶² Yusuf Ziya Çağlı, “Yılbaşı Münasebetiyle”, *Sebilürreşad*, Aralık 1957, Sayı:258, s.127.

ediliyor ve tartışılıyordu.⁶³ Nafiz Sevilen Hür Adam'da Türk milletinin “asalet” ve “ananeperest” bir millet olduğunu belirterek Batılılaşma muhasebesi yapıyordu: “Batılılaşmak demek, kendi Peygamberini çarımha geren bir kavmin Noel gecesinde Regaip Kandilini hiçe sayıp domuz sucuğu ile şarap içmek değildir! (...)”⁶⁴

Müslüman Türklerin kutlamaya değer pek çok özel günü olmasına rağmen yılbaşının “anlamsız” bir gün olduğu ve yılbaşında sadece günaha girilerek hem maddi, hem manevi israf yapıldığı düşünülüyordu. Müslüman Sesi dergisinde Şerif Kanun, Türk ve Müslüman bir ülkede Noel kutlamanın anlamsızlığını, kendilerine özgü kutlanacak pek çok günün varlığıyla açıklarken Noel ve yılbaşı eleştirilerinde kullanılagelen benzer bir terminoloji seçti ve Noel adetini “sakat” ve “çarpık” olarak nitelendirdi. Dahası bu düşüncesinin “taassup” olmadığını, bilakis vatani ve dini hislerin mahsulü olduğunu her medeni milletin kendine has günlerini kutladığı örneğiyle ifade ediyordu.⁶⁵ Necip Fazıl Kısakürek de inkılâp kavramıyla birlikte bir Noel eleştirisi yapıyordu. Ona göre Noel ağacı “cansız” ve “suni” idi.⁶⁶ Safi Dümer, eğlence ve israf kampanyasının yılbaşında açıldığını ve senenin sonuna kadar devam ettiği öne sürerek yılbaşında düzenlenen baloları “har vurup harman savurma mevsimi” olarak tanımlıyordu.⁶⁷

Yılbaşı eğlencelerine ve Noel Baba'ya karşı bu denli tepkili olunması, bahsedildiği gibi öz ve yabancılık ekseninde şekillenmişti. Zira yılbaşı, ne Türklerin ne de Müslümanların bağlılık hissedeceği bir gündü. Kaldı ki gerek yılbaşı ve gerekse Noel Baba genç neslin kendine yabancılaşmasını arttırdığı şeklinde değerlendiriliyordu. Sebilürreşad sütunlarından birini yılbaşı nedeniyle tertip edilen bir çocuk balosuna ayırarak bu baloda gerçek bir eşeğe binen Noel Baba'nın salona girdiğini ve çocuklara hediye dağıttığı belirtiyordu. Ardından da bunun milli ve dini hisleri yıktığı vurgulanıyordu.⁶⁸ Bu kutlamaların pek çok entelektüel üzerinde olumsuz çağrışımlar yarattığı çok açıktı. Kendilerine ait olmayan bu günler dolayısıyla Müslüman Türklerin kutlamalar yapması dikkate değer bir kesimde gerek yılbaşına ve gerekse

---

⁶³ *Sebilürreşad*, 1 Mart 1956, s.203.

⁶⁴ Nafiz Sevilen, “İslamiyet ve Noel”, *Hür Adam*, 22 Aralık 1959, No:429, s.3.

⁶⁵ Şerif Kanun, “İslam Adetleri ve (Noel)”, *Müslüman Sesi*, 10 Ocak 1959, Sayı:165, s.10.

⁶⁶ Necip Fazıl Kısakürek, “İnkılâp Ağacı”, *Büyük Doğu*, 22 Mayıs 1952, Sayı:7, s.1.

⁶⁷ Safi Dümer, “Eğlence ve İsrâf Kampanyası”, *Hür Adam*, 2 Ocak 1951, Sayı:35, s.1.

⁶⁸ *Sebilürreşad*, Ocak 1957, s.168.

Noel'in simgesi Noel Babaya müthiş bir antipati oluşturmaktaydı. Pek çok yazarda ve yazıda Noel Baba kötü özelliklerle sarmalanan ve dahası asla Türk çocuklarına örnek olamayacak bir kişi olarak işleniyordu, Noel Baba'nın Müslüman çocuklarının körpe zihinlerinde yer edindiği, pek çok zengin Türk ailenin evinde süslü Noel ağaçlarının bulunduğu, dahası bunlarla övünüldüğü söyleniyordu.⁶⁹

Yılbaşının Müslüman Türk toplumuna girmesini, kimileri de bir oyunun parçası olarak gördü. Fetih'te yılbaşı ile “müteasıp Hristiyan teşkilatlarının” bundan temin ettiği fayda; başka toplumların milli ve geleneksel hayatlarına sızmak ve böylece toplumsal bütünlüğü bozmak olarak açıklanmaktaydı. Öneriyse gayet sadeydi: “kendine dön.” Dolayısıyla genç nesillerin bu “salgın”dan kurtarılması Türklerin iman ve ahlak borcu olarak ifade edildi.⁷⁰

Genel bir kanı olarak Müslümanların Hristiyan adetlerinin yaşatması sadece dini açıdan değil, milli hisleri de yaraladığı gerekçesiyle eleştirildi. Bu bağlamda Noeli çocuklara hediye verme vesilesi sayma, onlara o güne has kesilen hindileri yedirme ve çamları kesip süsleme adetleri Müslüman Türklere yakıştırılmıyordu.⁷¹ İ. Hakkı Baltacıoğlu, Türk geleneklerinin ihyasıyla yılbaşı ve onun temel figürü olan Noel Baba dini ve milli hassasiyetler bağlamında şöyle değerlendirdi:

“Benim kafamda Noel Baba şarapçı suratlı bir papazdan başka birşey değildir; bana yabancıdır. Ben Türküm Noel Baba'nın bebekleri benim meleklerim, cinlerim değildir. Ben Türküm çocukları sevindirmeden önce aldatan Noel Baba'nın pedagojisi benimki değildir. Ben Türküm; Noel Baba'nın örfleri benim örflerim değildir. Noel gecesi yaklaşıyor. Türk! Çocuğuna Noel Baba denilen korkunç yanlışı öğreteceğine, evliya denilen iyi yalanı öğret!”⁷²

Zafer gazetesinde Hikmet Yazıcıoğlu, yılbaşının bir bayram haline getirilerek kutlama yapılmasının Türklerin adeti olmadığını, lakin görenek, taklitçilik yahut her neyse buna alışıldığını belirtiyordu. Ona göre Türk adetlerinin yaşatılması gerektiği, Müslüman olduklarının da unutulmaması

---

⁶⁹ *Sebilürreşad*, Ocak 1950 s.278.

⁷⁰ *Fetih*, 27 Aralık 1957, s.1,4.

⁷¹ Mustafa Runyun, “Milli Varlığımızı İslam Adetlerine Bağlı Kalmakla Yaşatabiliriz”, *Hür Adam*, 10 Ocak 1960, No:432, s.4.

⁷² Baltacıoğlu, “Noel Baba!..”, *Yeni Adam*, 25 İlk Kânun 1941, Sayı:365, s.3.

gerekiyordu.⁷³ Bu sefer Celal Sılây Türkler için yılbaşı diye bir gece olamayacağını belirterek İstanbul'da böyle bir gecenin varlığını şu sözlerle açıklıyordu:“Bay Spikerin yayık ağzıyla İstanbul radyolarından nakledilen konfetili, serpantinli, şampanyalı, ter kokulu, cazlı, hindili ve mayonezli bir gece..”⁷⁴

Bu hassasiyetlere sahip entelektüel kesim için yılbaşının ayak seslerinin duyulması dahi deyim yerindeyse bir endişe vesilesiydi. Hazırlıkların yapıldığı, çam satışlarının arttığı, vitrinlerin süslendiği, gazete ve dergilerin yılbaşına has reklam ilanlarıyla dolduğu bu “çılgınlık gecesi” Fetih'te şöyle yankı buluyordu: “Müslüman Türk toprakları üstünde, her sene nefretle seyrettiğimiz ve artık ruhumuzu boğmaya başlayan bir facianın tekrarına şahit olmak üzereyiz.”⁷⁵

Konuya Türklük ve İslamiyet temelinden yaklaşan söz konu entelektüel kuşakta yılbaşının resmedilişi, pejoratif, kızgın ve ironik bir üslup çerçevesinde yapılıyordu. Mesela Feridettin Atatuğ şunları söylüyordu:

“Kadehler Noel Baba'nın şerefine kaldırılır. Sızıncaya kadar içilir, içilir. Sıra pistte dansa gelmiştir. Bayanlar baylar bunlar hep bir yıl daha büyümenin şerefinedir (...) Biz bu Hristiyan geleneğini bu kadar eksisiyle kabul etmiyor, içine bir de ağaç katliamını ilave ediyoruz.”⁷⁶

Noel Baba'nın “bunak olarak olarak tanımlandığı Serdengeçti'de de aynı üslup dikkati çekiyordu. Bir kere bu adetin Hristiyanlığa putperest Roma devrinden” geçtiği belirtilerek “bunak” olarak nitelendirilen Noel Baba ve bu adetle ilgili olarak şunlar belirtilmekteydi: “Kırkıktan sonra azmış zanparalar gibi kapı dururken bacadan iner! Çocuklara hediyeler getirir. Çamlar dikilir. Çamlar devrilir. Herkes o gece aklını, parasını, birçokları namusunu bile kaybeder!.. Asrilik bu! Borumu!... öyle ucuza malolmaz!”⁷⁷

Ehli Sünnet'te Pertev Zapsu, Müslüman olan “Kaya” ile Yahudi “Jak” arasında geçen bir konuşma etrafında Müslüman Türklerin neden yılbaşını kutlamamaları gerektiğini anlatma çabasına giriyordu. Havra'dan gelen Jak'e tesadüf eden Kaya ona Haham'ın neler anlattığını sorar ve Jak, kendi din adamlarına verdikleri önemi anlatarak özetle Yahudiler için yılbaşının

⁷³ Hikmet Yazıcıoğlu, “Yılbaşı ve Kandil”, *Zafer*, 1 Ocak 1950, s.2.

⁷⁴ Celâl Sılay, “Yılbaşı”, *Büyük Doğu*, 6 Ocak 1950, Sayı:13, s.12.

⁷⁵ *Fetih*, 27 Aralık 1957, s.1,4.

⁷⁶ Feridettin Atatuğ, “Noel Baba”, *Fetih*, 26 Aralık 1958, Sayı:50, s.3.

⁷⁷ *Serdengeçti*, Şubat 1950, s.15.

anlamsız, tahammül edemeyecekleri bir gün olduğunu belirttikten sonra aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“ Kaya - Öyle ise (Noel) gecesi size hakaret ifade eder. Fakat biz Müslümanız bizi alakalandırmaz.

- Jak - Nasıl olur? Asıl Müslümanları alakalandırır.

- Kaya - Niçin?

- Jak - Niçin Olacak siz İsa'ya (Allah) diyor musunuz?

- Kaya - Hayır

- Jak - Bundan başka bir şey daha vardır.

- Kaya - O ne olabilir?

- Jak -Sizin dininizde haram olan her şeyi o gece kasten yaparlar.

- Kaya - Ne gibi?

- Jak - Şarap içerler, kumar oynarlar, her türlü şeyler yaparlar, onun için hiçbir Müslüman bu geceye iştirak etmemelidir!

- Kaya - Neden?

- Jak - Çünkü onların Noel Babasıdır.”⁷⁸

Özellikle muhafazalar-milliyetçi cenahtan gelen sert eleştirilerin yanında konuya daha ılımlı yaklaşanlar da oluyordu. Suavi Gürsoy, ülkede farklı tarzlarda yılbaşı kutlamalarının yapıldığını belirtiyordu: “(...) birisinin tersyüz edilmiş elbiseleri üstümüzden kayar, yaptırılması bir aile kavgasına mal olan tuvaletlerinde sadakatsizlik, balolarında uçurum, sönen ışıklarında günahkarlık, çamlarında, mumlarında soysuzluk, Noel babalarında soytarıllık vardır.” Gürsoy, bu şekilde yapılan hazırlıkları ve eğlenceleri eleştirirken birbirini sevenlerin toplanmasını, Türke özgü meziyetlerden birini o gece daha bir cömert şekilde göstererek yoksulları sevindirmenin bir zararı olmadığını da ekleme gereği hissediyordu.⁷⁹ Son tahlilde bu eğlence ve hazırlıkları eleştiren kesim, yılbaşını her yönden konu ederek uyarılarda bulundu. Yukarıda görüldüğü gibi kamuoyuna bunu anlatmak için konuyu çeşitli açılardan değerlendiren eleştirel kuşak kimi zaman sert, kimi zaman daha yumuşak tonda yılbaşını kutlamanın toplumsal yapıyı zedelediğini belirtti.

⁷⁸ Pertev Zapsu, “Onların Noel Babaları?”, *Ehli Sünnet*, 1 Ocak 1949, Sayı:51, s.12.

⁷⁹ Suavi Gürsöy, “İki Türlü Yılbaşı”, *Doğu*, Sontesrin-İlkanun 1942, Sayı:2, s.38.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma evresinde iyiden iyiye tartışılmalan Batılılaşmanın hızı ve limiti, radikal bir dönüşümü öngören Cumhuriyet döneminde haliyle çok daha kapsayıcı bir biçimde tartışıldı. Popüler kültür ürünlerinin kuşatıcılığı ile tüketim alışkanlıklarının, eğlence kültürünün değişimi, eleştirel bakış açısının daha da katılaşmasına etki etti. Keza toplumsal alanın hızla dönüşmesi Cumhuriyet döneminin pek çok entelektüelinde kuşku, tedirgin edici bir ruh hali yaratmıştı. Bu bağlamda yılbaşı kutlamalarına yönelik eleştirilerin nirengi noktasının benlik kaygısı olduğunu belirtmek gerekir.

Özellikle 1940'lardan sonra yılbaşı eğlenceleri, bir tür ahlak bunalımına yol açtığı iddiası üzerinden eleştirildi. Zira eleştiri pozisyonunda olanların düşünce dünyalarında Türk ve Müslümanlara has günlerin yanına ilişen yılbaşı eğlenceleri bir yabancılaşma unsuru olarak değerlendirilmekteydi. Ve Müslüman Türklere has pek çok kutsal gün varken yılbaşı eğlencelerine teveccüh gösterilmesi, Türklük ve İslamiyet temelinden yılbaşı kutlamalarıyla hesaplaşmaya vardı. Batılılaşmada limitin aşılması, Türk toplumunun geleneklerine tehdit oluşturduğu düşüncesiyle başlı başına yılbaşı ve Noel Baba'nın, ve de bu geceyi kutlamanın Türk toplumuna yakışmadığı hakim kanaatlerden biri oldu. Zaten eleştiriler israf, günah, gelenek, ahlaki yozlaşma temelinde yapılarak bütün bunların toplumsal ahlak bunalımı yaşanmasına doğrudan katkı sağladına inanıldı. Aşırı Batılılaşmanın bir vechesi olarak görülen yılbaşı ve eğlenceleri üzerinden Batılılaşma muhasebesi yapılarak "kurtuluşun" öze rücu etmekten geçtiği belirtildi.

KAYNAKÇA

Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Belgesel Nitelikli Kaynaklar

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 14.12.1965, 20.Birleşim, Cilt:31.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 26.12.1972, 15. Birleşim, Cilt:7.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 28.12.1972, 16. Birleşim, Cilt:7.

Resmi Ceride, 2 Kanunusani 1926, No:260.

Resmi Gazete, 1 Haziran 1935, No:3017.

TBMM Zabıt Ceridesi, 26.12.1341, İ:31, Cilt:20.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Din Yolu

Fetih

Sebilürreşad

Serdengeçti

Siirt

Son Posta

Ulus

Vatan,

Yeni Adam

Zaman

Kitaplar

AHMAD, Feroz, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, (Çev:Yavuz Alogan), Kaynak Yayınları İstanbul 2009.

ATAY, İbrahim, *Noel Ağacı ve Türkiye'de Noel Ağacı Problemi*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları (Kutulmuş Matbaası), 1969.

BALTACIOĞLU, İ. Hakkı, *Büyük Tefsir Allah nedir?*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1961.

CANTEK Levent, *Cumhuriyetin Büluğ Çağı - Gündelik Yaşama Dair Tartışmalar (1945-1950)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

GIDDENS Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, (Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları İstanbul 2014.

GÖLE, Nilüfer, *Modern Mahrem - Medeniyet ve Örtünme*, Metis Yayınları, İstanbul 2011.

KARAOŞMANOĞLU, Yakup Kadri, *Ankara*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.

LEFEBVRE, Henri, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, (Çev: Işın Gürbüz), Metis Yayınları, İstanbul 1998.

OKTAY, Ahmet, *Türkiye'de Popüler Kültür*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.

YAVUZ, Hilmi, *Alafrangalığın Tarihi Geleneğin Tasfiyesi Ya Da Yeniden Üretilmesi*, Timaş Yayınları İstanbul 2010.

Makaleler

AKÇURA, Gökhan, “Osmanlı'dan Günümüze Yeni Yıl Kutlamaları - Yılbaşdır Bunun Adı”, *Toplumsal Tarih*, Aralık 2004, Sayı:132, s.32-39.

ATATUĞ, Feridettin, “Noel Baba”, *Fetih*, 26 Aralık 1958, Sayı:50, s.3.

BALTACIOĞLU, İ. Hakkı, “Noel Baba!..”, *Yeni Adam*, 25 İlk Kânun 1941, Sayı:365, s.3.

_____, “Noel Baba!”, *Yeni Adam*, 28 Aralık 1950, Sayı:682, s.1.

Cem, “Şehrimizde Yılbaşı Nasıl Geçti...”, *Türk Yolu*, 2 Ocak 1957, Sayı:5600, s.1.2.

ÇAĞLI, Yusuf Ziya, “Yılbaşı Münasebetiyle”, *Sebilürreşad*, Aralık 1957, Sayı:258, s.127.

DURU, Nedim Kemal, “Noel”, *İstanbul Ekspres*, 25 Aralık 1959, Sayı:2944, s.2.

DÜMER, Safi, “Eğlence ve İsrâf Kampanyası”, *Hür Adam*, 2 Ocak 1951, Sayı:35, s.1.

EDİP, Eşref, “Garplılaşıma Hareketinde Hristiyanlaşma Var Mıdır?”, *Sebilürreşad*, 10 Ağustos 1948, No:10, s.146-147.

Felek, “Noel”, *Milliyet*, 1 İkincikanun 1935, No:3179, s.3.

G. A. “Yılbaşını Kutlularken”, *Milliyet*, 1 Kanunusani 1934, No:2837, s.4.

Cumhuriyet Döneminin “Çılgınlık Gecesi”: Yılbaşı Eğlenceleri ve Eleştiriler

GÜNGÖR, Salâhattin, “(Lüks) Hastalığımız”, *Büyük Doğu*, 3 Birincikanun 1943, Sayı:12, s.15.

GÜRSOY, Suavi, “İki Türü Yılbaşı”, *Doğu*, Sontesrin-İlkanun 1942, Sayı:2, s.38.

KANUN, Şerif, “İslam Adetleri ve (Noel)”, *Müslüman Sesi*, 10 Ocak 1959, Sayı:165, s.10.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, “İnkılâp Ağacı”, *Büyük Doğu*, 22 Mayıs 1952, Sayı:7, s.1.

KOÇ, Yusuf, “Lüks ve Moda”, *Yeşil Nur*, 3 Nisan 1953, s.2.

KOÇLAR, Bekir, “Kurtuluş Yolu Dergisinde Sağlık Yazıları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (Prof. Dr. Bayram Kodaman’a Armağan Özel Sayı), Ocak 2010 s.108-114.

MÜFTÜOĞLU, Mustafa, “Yılbaşı Gecesi”, *Büyük Doğu*, 30 Aralık 1949, Sayı:12, s.9.

NİHÂL, N. “Milli Seciye Buhranı”, *Atsız Mecmua*, 15 Haziran 1932, Sayı:14, s.27-28.

ÖYMEN, Orsan, “Yılbaşı Nasıl Geçti?”, *Öncü*, 2 Ocak 1961, Sayı:127, s.8.

RUNYUN, Mustafa, “Milli Varlığımızı İslam Adetlerine Bağlı Kalmakla Yaşatabiliriz”, *Hür Adam*, 10 Ocak 1960, No:432, s.4.

SAFA, Peyami, “Yılbaşı Vehmi”, *Tan*, 1 İkincikanun 1936, Sayı:252, s.2.

SEVİLEN, Nafiz, “İslamiyet ve Noel”, *Hür Adam*, 22 Aralık 1959, No:429, s.3.

SILAY, Celâl, “Yılbaşı”, *Büyük Doğu*, 6 Ocak 1950, Sayı:13, s.12.

TAN, M. Turhan, “Yılbaşı”, *Cumhuriyet*, 1 İkincikanun 1937, Sayı:4539, s.5.

_____, “Nasıl Eğleniyorlar?”, *Büyük Doğu*, 17 Birincikanun 1943, Sayı:14, s.15.

TAŞKIN, Seyid Sami, “Yeni Yılıınız Kutlu Olsun”, *Yeni Sabah*, 1 Ocak 1948, No:3183, s.1-5.

TINÇ, Lütfü, “Bir Zamanların Asri Eğlencesi Yılbaşı Baloları”, *Popüler Tarih*, Ocak 2003, Sayı:29, s.55-57.

YAZICIOĞLU, Hikmet, “Yılbaşı ve Kandil”, *Zafer*, 1 Ocak 1950, s.2.

Yedekçi, “Yılbaşı Sabahı!”, *Zafer*, 1 Ocak 1950, s.3.

Ömer Obuz

YÜKSEL, Osman [Serdengeçti], “İş Başına: Dâvet”, *Serdengeçti*, Sayı:27, Mart 1958 s.3-4.

_____, “Manevi Emperyalizm”, *Serdengeçti*, Sayı:2, Mayıs 1947, s.3.

ZAPSU, Abdürrahim, “Bu Medeniyet Değil İhanettir”, *Ehli Sünnet*, Ekim 1950, Sayı:91, s.8.

ZAPSU, Pertev, “Onların Noel Babaları?”, *Ehli Sünnet*, 1 Ocak 1949, Sayı:51, s.12.